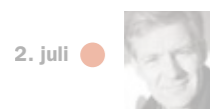

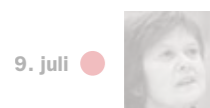

DE STORE SPØRSMÅLENE

I sommer har A-magasinet journalister valgt seg mennesker som kan svare på de store og viktige spørsmålene.

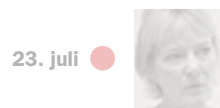
Jan Egeland

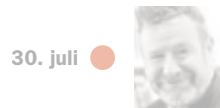
Helga Byfuglien

Jørn Holme

Kristin Clemet

Tomas Espedal

Raymond Johansen

7 Arbeider klassen er de uten utdannelse

Raymond Johansen mener arbeiderklassens fravær i den offentlige debatten truer våre sosiale goder.

Raymond Johansen (49)

- Partisekretær i Arbeiderpartiet siden april i fjor
- Statssekretær i Utenriksdepartementet 2000–2001 og 2005–2009
- Generalsekretær i Flyktningerådet/Flyktningehjelpen 2002–2005
- Avdelingsdirektør i NORAD 1996–2000
- Byråd (SV) i Oslo 1991–95
- Leder i Oslo SV 1990–91.
- Leder av Sosialistisk Ungdom 1986–1988
- Utdannet rørlegger

Tekst: **LARS KLUGE**
Foto: **PAAL AUDESTAD**

– HVOR ER DET blitt av arbeiderklassen?

Rørlegger og drabantbygutt Raymond Johansen sitter ved møtebordet på partisekretærkontoret i Arbeiderpartiets monumentale bygning på Youngstorget i Oslo. Det var en av kjempene i arbeiderbevegelsen, Martin Tranmæl, som i sin tid skaffet bordet. Det er rundt. På tross av mektige forgjengere som blant andre Haakon Lie i stillingen som partisekretær, er symbolverdien klar. Ingen får den dominerende bordenden.

– Arbeiderklassen finnes. Selv om mye av produksjonen er flyttet til Asia, og det derfor ikke er mange tradisjonelle industriarbeidere igjen, er fortsatt halvparten av befolkningen uten høyere utdanning. Og det er vel det vi

i dag kan kalle arbeiderklassen.

– Men de har ingen egne talspersoner?

– Nei. De har gradvis forsvunnet fra den offentlige arenaen. Mens mange av de store samfunnsbyggerne etter krigen – de som dominerte de lokale vi nå sitter i – ikke hadde formell utdanning, er det i dag nesten bare folk med akademisk bakgrunn i partienes ledelse, på Stortinget, blant kulturarbeidere og i mediene, sier Raymond Johansen.

Og det synes partisekretæren er et problem. Han mener dagens samfunnsdebatt er preget av akademikere som snakker med akademikere. De utgjør en egen klasse, definerer virkeligheten og snakker til sine. De som har en annen bakgrunn, merker at diskusjonen ikke foregår på deres banehalvdel og føler seg ekskludert.

– Også fra arbeiderbevegelsen?

– Det er i hvert fall en av de store

utfordringene for meg som partisekretær, å dra vanlige folk med.

– Jeg går ut fra at Arbeiderpartiets ambisjon fortsatt er å tale de underprivilegertes sak. Er det mulig når partiet i stor grad ledes av akademikerbarn fra Oslo vest?

– Det er en fare for at den politiske klassen av akademikere blir sosialt blinde og ikke ser de problemene som opptar andre grupper, medgir Johansen.

Partisekretæren påpeker at for mange er det for eksempel fint at vi får billige produkter fra Asia, mens det er en mager trøst for produksjonsarbeiderne som mister jobben fordi produksjonen er flyttet til Østen, men deres interesser blir ikke regnet med.

– Vi ser det ved valg i Oslo: På østkanten er det bare rundt halvparten av velgerne som bruker stemmeretten, mens det er over 80 prosent på

vestkanten. Det viser tydelig hvem som føler at de blir snakket til, sier Johansen.

Han mener det kan bli sånn at politikere slutter å bry seg om dem som ikke bruker stemmeretten.

– Politikerne er i dag fjernt fra de problemstillingene mange vanlige folk står midt oppe i. Det er et problem. Det er for eksempel de som bor på østkanten, ofte de med dårligst råd, som får utfordringene med å bo i oppganger med mange nye landsmenn. Men jeg tror ikke det er folk med lite penger som er mest opptatt av at vi får mange nye restauranter med eksotiske og sterkt krydrede retter. Mange i denne gruppen føler at de ikke blir forstått, og at deres stemme ikke blir tatt på alvor, sier han.

– Har ikke Fremskrittspartiet vært flinkere til å appellere til denne gruppen enn det Arbeiderpartiet har?

– Nei, det er en myte at de er det

7 *Det er en fare for at den politiske klassen av akademikere ikke ser de problemene som opptar andre grupper*

nye arbeiderpartiet. Vi har mange flere velgere enn dem. Men Frp har et godt grep om unge menn. Ideene om frihet, og at hver skal greie seg selv, appellerer til dem. Vår ideologi bygger på solidaritet, og vi skærer høyt blant kvinner. Særlig blant sliterne i omsorgsyrker.

– I dag består den mindre privilegerte klassen i Norge av folk fra alle kanter av verden, med ulik religion, kultur og interesser. Og av nordmenn som ikke har greid å henge med i utdanningsrevolusjonen. Kan det bli en sterk, enhetlig politisk kraft av en sånn gruppe?

– Når arbeidernes interesser etter krigen fikk et så sterkt organisatorisk uttrykk, lå kraften i at deres egne folk satt i ledelsen. Nå er det mer krevende. Det er mye større forskjell på en asiat og en søramerikaner, enn det er både på nordmenn og søramerikanere og nordmenn og asiater. Å få en så mangfoldig gruppe til å dra i samme retning og bli en politisk kraft, er en stor utfordring, sier Johansen, som mener det snakkes for mye om etnisitet og for lite om klasse.

Han påpeker at de felles interessene til arbeiderklassen, på tvers av etniske skiller, ivaretas av LO, som med sine én million medlemmer er en kraftfull organisasjon.

– Arbeiderklassen har gjennom LO et talerør, men heller ikke de er flinke nok til å mobilisere nye landsmenn, og det har jeg sagt til dem, understreker han.

Historikere som Karsten Al-

➔ næs, som selv opplevde Oslo øst på 50-tallet, har beskrevet etterkrigstidens stolte industriarbeidere som bygde landet og hadde en fra egne rekker i statsministerstolen. Når arbeiderklassen i dag slipper til i offentligheten, er det gjerne gjennom realityserier der de er på charter- eller campingturer.

– **Sier denne karikerte fremstillingen noe om veien den norske arbeiderklassen har gått de siste 60 årene?**

– Noe riktig er det jo i dette. Og vi som selv tilhører arbeiderklassen, kan bli ganske flau når vi ser at det er noen av våre egne som holder på sånn. Men andre er stolte over å være harry.

Johansen mener likevel at harrybegrepet er klistret på arbeiderklassen av en akademisk middelklasse som ikke lenger kan bruke økonomien til å skape avstand. I dag kan jo en heismontør eller en vellykket rørlegger tjene mer enn en universitetsutdannet.

– Derfor må akademikerne definere sin klasse på en annen måte enn gjennom å vise at de har god råd. De griper da til kulturelle begreper for å skape avstand, og stempler det arbeiderklassen liker, som harry – som noe negativt.

– **Er oppfatningen av arbeiderklassen blitt mer negativ fordi det er akademikerne som definerer hva som er god smak?**

– Ja. Og det viser hvilken definisjonskraft de har i dagens samfunn.

Selv er partisekretæren stolt av sin arbeiderklassebakgrunn. Han er født i 1961 og bodde de første årene sammen med søsteren, broren og foreldrene sine på ett rom på Rodeløkka.

De hadde do i gården og bare kaldt vann inne.

Da han fylte seks, flyttet familien til en av høyblokkene på Tveita.

– Vi fikk eget bad, og både doen og badekaret var gult! Det var fantastisk flott. Og jeg og broren min fikk vårt eget rom på deling. Det var en forbedring som man må ha opplevd for å fatte. Den erfaringen deler jeg med mange andre nordmenn. Det er identitet. Det er felles kultur. Jeg kunne ikke hatt en bedre barndom, og jeg har en veldig sterk arbeiderklasseidentitet. Møter jeg en fra arbeiderklassen, merker jeg det med én gang.

– **Og han merker det på deg?**

– Ja, og så heter jeg jo Raymond, det gjør det ikke så vanskelig å gjette hvor jeg kommer fra.

– **Men hvis han, i motsetning til deg, har tatt en akademisk utdannelse?**

– Det har ingenting å si. Vi har noen felles koder som ikke blir borte. Koder folk fra middelklassen ikke skjønner.

– **Hva har dette betydd for deg i jobben som politiker?**

– Veldig mye. Jeg vet at den velferden og velstanden vi har i dag, ikke har kommet av seg selv. Det har vært en villet politikk. Faren min og bestefaren min var aktive i fagbevegelsen, og 1. mai var det den skulle være. Og nå er vi inne på noe veldig viktig. Dette har vi ikke greid å holde ved like. Og det skyldes nok i stor grad at klassereisen, ikke klassebevisstheten, har vært målet.

Forventningen til arbeiderklassens barn er blitt at de skal ta utdannelse og spranget over i middelklassen. Men sånn har det ikke alltid vært. Da broren min skulle ta utdannelse, sa

bestemor: «Skal du studdere til å bli iddiot?», men det sa ikke foreldrene våre, og det sier færre i arbeiderklassen til barna sine i dag. Tvert imot er det mange som sier at dropper du ut av videregående, ender du i kassa på Rimi. Men det sier ikke jeg til mine egne barn, for det er en nedvurdering av vanlig arbeid, en nedvurdering av en viktig jobb. Det viser hvor mye synet på arbeid, på hva som er bra å drive med, har endret seg.

– **Men er det ikke sånn at før var arbeiderklassen noe du ble født inn i, mens i dag havner du der hvis du ikke gidder å ta utdanning?**

– Nei, så enkelt er det ikke. Det er ikke snakk om å gidde. Vi har kommet veldig langt i Norge i forhold til land der du må ha velstående foreldre for å kunne gå på de gode skolene. Og er det noe jeg er villig til å stå opp tidlig om morran for å forsvare, så er det den norske enhetsskolen. Men også hos oss reproducerer skolen den sosiale lagdelingen i samfunnet. Veldig mye i skolen ligger nærmere middelklassens måte å tenke på, og det er i størst grad de som har foreldre med høy utdanning, som går på universiteter og høyskoler. Det er ikke så mange som tar klassereisen, som det vi tror.

– **Hadde vi hatt den velferden vi har i dag, og den forholdsvis jevne fordelingen av velstanden, hvis ikke arbeiderbevegelsen og arbeiderklassen gjennom hele etterkrigstiden hadde trykket samfunnet i den retningen?**

– Nei. Og det viser hvor viktig det er at alle engasjerer seg, også i ledende posisjoner, sier Johansen. Han legger til at det ikke holder at de av arbeiderklassens barn som har tatt akademisk utdannelse, engasjerer seg – selv om

det er viktig nok. Også de uten høyere utdannelse må sikte mot – og slippe til – i ledende verv. Selv har han ikke følt at manglende utdannelse har vært noe hinder.

– **Hvis det er sånn at velferden og den like fordelingen av velstand er skapt av arbeidernes engasjement, er det da mulig å opprettholde dette dersom ikke de mindre privilegerte engasjerer seg?**

– Det blir veldig vanskelig. Fagbevegelsen har i etterkrigstiden fått gjennomslag blant sine medlemmer for en moderasjonslinje fordi medlemmene har visst at de også vil få sin del av velstandsøkningen. Føler de at de ikke lenger blir hørt, at forskjellene øker og de ikke får sin andel, vil

moderasjonslinjen bryte sammen og konfliktene øke.

På samme måte er det med velferden. Før kom en del av sykepengene fra fagforeningskassa. Var du mye borte, kom arbeidskameratene hjem til deg for å se hvordan det gikk. Mistenkte de deg for skulking, sa de: «Se til helvete og kom deg på jobb.»

Partisekretæren påpeker at det ikke lenger er så lett å se at velferdssamfunnet er et spleiselag. Gjennomslagskraften blir ikke den samme når det er samfunnstopper med et helt annet ståsted, og en tilsynelatende mye mer bedagelig jobb, som forteller sliterne at de ikke må skulke.

– Noen av dem som nå nærmer seg pensjonsalderen, gikk ut i jobb da de

7 Er det noe jeg er villig til å stå opp tidlig om morran for å forsvare, så er det den norske enhetsskolen.

var 16 år. Og nå kommer det en akademiker, og som var mange og tjue da han begynte å jobbe, og forteller ham at han må stå i jobb til han er 70 år, ellers blir det kutt i pensjonen.

Det har ikke mye gjennomslagskraft.

lars.kluge@aftenposten.no